

ROČNÍ ZPRÁVA O VÝKONU REGIONÁLNÍCH FUNKCÍ MĚSTSKÉ KNIHOVNY V PRAZE (ke dni 31. 12. 2016)

Městská knihovna v Praze (dále MKP) je zřizována hlavním městem Praha jako veřejná knihovna s univerzálním fondem pro oblast Prahy. Zároveň plní roli krajské knihovny v samosprávním územním celku kraje Praha. V rámci regionálních funkcí poskytuje podporu a pomoc základním knihovnám zřizovaným především městskými částmi.

Následující rozbor byl vytvořen v souladu s Metodickým pokynem Ministerstva kultury k zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven a jejich koordinaci na území České republiky z roku 2014.

Zajištění a základní cíle regionálních funkcí Městské knihovny v Praze

Regionální funkce krajských knihoven jsou stanoveny zákonem č. 257/2001 Sb. o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon). Cílem je zajištění veřejných knihovnických a informačních služeb občanům příslušného samosprávného celku.

V rámci regionálních funkcí má MKP uzavřenu smlouvu o poskytování služeb s celkem 40 knihovnami, z nichž je 20 základních knihoven s profesionálními pracovníky a 19 s pracovníky neprofesionálními. Tyto knihovny jsou zřizovány městskými částmi a zaměřují se na budování univerzálních fondů. Kromě nich MKP poskytuje své služby i veřejné knihovně se specializovaným fondem organizace Cesty domů, z.ú. Seznam obsluhovaných knihoven je uveden v Příloze č. 2.

Oblasti regionálních funkcí se v MKP věnuje především Oddělení metodiky služeb.

Krajský metodik je základním prvkem výkonu regionálních funkcí MKP. Je v trvalém kontaktu s obsluhovanými knihovnami a koordinuje všechny činnosti týkající se plnění regionálních funkcí. V případě potřeby využívá metodik ke konzultacím a spolupráci specialisty z řad zaměstnanců MKP i odborné veřejnosti.

V kraji Praha není žádná z profesionalizovaných veřejných knihoven pověřena krajskou knihovnou výkonem regionálních funkcí, takže tyto jsou vykonávány výhradně Městskou knihovnou v Praze.

Regionální funkce MKP se soustřeďují do následujících oblastí:

- 1. Poradenská a konzultační činnost**
- 2. Statistika knihovnických činností**
- 3. Vzdělávání knihovníků, semináře a porady**
- 4. Tvorba výměnných knihovních fondů, jejich cirkulace a distribuce**
- 5. Pomoc při revizi a aktualizaci knihovních fondů**
- 6. Pomoc při automatizaci místních veřejných knihoven**

Jednotlivé knihovny zřizované městskými částmi mají rozdílné personální i finanční zajištění. MKP se v rámci výkonu regionálních funkcí snaží minimalizovat dopady rozdílného zázemí jednotlivých knihoven na poskytované služby veřejnosti. Naším cílem je pomoci zajistit co nejkvalitnější veřejné knihovnické a informační služby všem obyvatelům a návštěvníkům Prahy bez ohledu na to, kdo zřizuje konkrétní veřejnou knihovnu a kde tato knihovna sídlí. Zdařilým příkladem je projekt Metropolitní knihovna zjednodušující uživatelům vracení výpůjček ze zapojených knihoven.

1. Poradenská a konzultační činnost

Stěžejní role regionálních funkcí MKP spočívá v osobních návštěvách metodika v jednotlivých knihovnách a v metodických radách a konzultacích poskytovaných obsluhovaným knihovnám. Zaměstnanci i zřizovatelé knihoven se obracejí na metodika s žádostmi o informace a rady v různých záležitostech týkajících se provozu knihoven a poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb.

Mezi konzultovaná témata v roce 2016 patřilo mimo jiné:

- legislativa (knihovní zákon, autorský zákon atd.)
- automatizace knihoven (možnosti získání nového, nebo aktualizace stávajícího automatizovaného knihovního systému)
- modernizace prostor knihoven
- akvizice dokumentů do knihovního fondu
- kulturní a vzdělávací akce v knihovnách
- možnosti poskytování služeb veřejnosti (přístup k internetu, zpřístupňování elektronických dokumentů, půjčování audiálních dokumentů atd.)
- zpracování statistických výkazů.

Tyto konzultace probíhaly především při osobních návštěvách knihoven. Konzultace jsou ovšem poskytovány i pomocí telefonátů a e-mailové korespondence.

Městská knihovna v Praze na svém webu provozuje veřejně přístupnou sekci poskytující informace o místních knihovnách a pro místní knihovny (<http://www.mlp.cz/region>). Kromě adresáře místních knihoven se zde nachází další zajímavé nebo důležité internetové odkazy a články z oboru. O aktuálním dění jsou knihovny informovány i čtvrtletním elektronickým zpravodajem s názvem Knihovnám v Praze.

V této oblasti poskytuje MKP také konzultace ke grantovým žádostem v dotačním programu Ministerstva kultury ČR Informační centra veřejných knihoven v rámci programu Veřejné informační služby knihoven (VISK3). MKP pomáhá s přípravou žádosti i se závěrečnou kontrolou před podáním žádosti.

2. Statistika knihovnických činností

Stejně jako v minulých letech i na počátku roku 2016 proběhl sběr statistických údajů o činnosti knihoven v roce předchozím (tj. za rok 2015). Celostátním sběrem je pověřeno Národní informační a poradenské středisko pro kulturu (dále NIPOS). MKP jako krajská knihovna zajistila distribuci statistických dotazníků KULT 12-01 a následný sběr údajů od obsluhovaných knihoven.

Obsluhované knihovny kromě formuláře dotazníku obdržely i instrukce a návod na vyplňování. Velkou část obsluhovaných knihoven tvoří malé knihovny s dobrovolnými pracovníky. Především tyto knihovny během sběru dat často a intenzivně konzultovaly s krajským metodikem jednotlivé rubriky a jejich definice.

Po shromáždění údajů od knihoven provedla MKP kontrolu zaslaných formulářů a zajistila vložení statistických dat do aplikace pro elektronický sběr na stránkách NIPOSu. Touto podávací cestou se podařilo odevzdat statistiky za všech 40 knihoven včas a v podobě odpovídajících požadavkům

NIPOSu. Sumarizované údaje byly v základní podobě poskytnuty jako zpětná vazba obsluhovaným knihovnám.

3. Vzdělávání knihovníků, semináře a porady

MKP dbá na zvyšování kvalifikace knihovníků v místních knihovnách stejně jako na rozvoj svých vlastních zaměstnanců. Značná část vzdělávacích akcí z oblasti knihovnictví, zvyšování informační a počítačové gramotnosti nebo orientace v literatuře a knižní produkci je přístupna jak zaměstnancům MKP, tak i knihovníkům z knihoven obsluhovaných regionálními funkcemi. Kromě těchto akcí uspořádala MKP i setkání určená výhradně pro místní knihovny. Jako příklad lze uvést školení na téma aktualizace údajů o knihovně v inovovaném Adresáři knihoven ČR provozovaném Národní knihovnou ČR.

Mezi nejzajímavější školení a vzdělávací akce v roce 2016 patřily:

- celodenní konference Do černého – zaměření na kreativitu v knihovnách – od pojetí služeb přes přístup ke čtenářům a čtenářské gramotnosti dětí až k využívání a podpoře kreativity uživatelů i knihovníků,
- setkání s lektory beletrie – recenze a ukázky z nejzajímavějších titulů, se kterými se setkali lektoři beletrie MKP,
- přednáška Dětské čtenářství a dyslexie,
- kurzy osobnostního rozvoje – time management, rétorika, odstraňování prokrastinace a stresu.

Během roku 2016 se uskutečnilo setkání knihovníků obsluhovaných knihoven v prostorách MKP. O tato setkání je mezi knihovníky zájem, třebaže se jej nikdy neúčastní zástupci ze všech knihoven. Během těchto setkání mají účastníci možnost vyměnit si navzájem zkušenosti a poznatky z provozu knihoven. Z debaty není vyloučen ani krajský metodik, který má možnost zjistit zpětnou vazbu k fungování regionálních funkcí a upozornit na plány do budoucna. Zároveň jsou tato setkání využívána metodikem jako další kanál ke sdílení informací o trendech a dění v oboru.

V roce 2016 se na setkání nejvíce diskutovalo o budoucnosti knihoven, stavu prostorového a technického vybavení knihoven, změně role knihovny z půjčovny knih na místo pro setkávání, komunitní roli knihovny v dané městské části a také se probírala rozšířená nabídka automatizovaných knihovnických systémů.

4. Tvorba výměnných knihovních fondů, jejich cirkulace a distribuce

V rámci regionálních funkcí nabízí MKP místním knihovnám možnost dočasného obohacení nabídky fondu zapůjčením výměnného souboru. V rámci výměnných souborů nabízí MKP k zápůjčce místním knihovnám především beletrii a nahrávky s mluveným slovem na CD. Jen v menší míře je místními knihovnami využívána nabídka zařazení do výměnného souboru i populárně naučné literatury. To odpovídá preferencím jejich uživatelů. Zapůjčený soubor dokumentů je v dotyčné místní knihovně k dispozici jejím uživatelům obvykle po dobu půl roku. Výpůjčky knihovních jednotek z těchto souborů jsou součástí statistik místních knihoven. MKP si eviduje pouze počet zapůjčených souborů a počet svazků v těchto souborech. Distribuci fondu mezi místními knihovnami a skladem MKP zajišťuje MKP v rámci rozpočtu regionálních funkcí svými služebními vozidly.

Výběr knihovních jednotek do výměnného souboru provádí zaměstnanec místní knihovny ve spolupráci s odborným pracovníkem MKP. K dispozici je teoreticky celý fond Oddělení mobilních služeb MKP čítající přes třicet a půl tisíce svazků. MKP v rámci akvizice získává do fondu Oddělení mobilních služeb ovšem i svazky, které jsou primárně určeny výhradně pro výměnné soubory. Fond výměnných souborů je tedy propojením s fondem celého Oddělení mobilních služeb rozšířen, avšak místní knihovny nejsou v nabídce fondu do výměnných souborů ochuzeny ani v oblasti novinek.

Kvantitativní údaje o výměnných souborech jsou součástí Statistického výkazu výkonu a financování regionálních funkcí za rok 2016 (Příloha č. 1).

5. Pomoc při revizi a aktualizaci knihovních fondů

MKP nabízí místním knihovnám možnost krátkodobé zápůjčky přenosného skeneru čárových kódů za účelem provedení revize v automatizovaných knihovnách. Toto zařízení usnadňuje práci zaměstnancům místních knihoven, kteří mohou rychleji načítat identifikační čárové kódy dokumentů přímo na regálech. V roce 2016 tuto možnost využily 3 knihovny.

Kromě zápůjčky přenosného skeneru poskytuje MKP i konzultační a metodickou pomoc v oblasti revizí knihovních fondů. Osobně v roce 2016 pomáhali zaměstnanci Městské knihovny v Praze při revizích fondů v místních knihovnách Praha Březiněves a Praha Řeporyje.

Při návštěvách v knihovnách věnuje metodik pozornost rovněž stavu nabízeného fondu. Dochází k upozorňování na případnou neaktuálnost a neatraktivitu fondu. Zároveň vždy probíhá diskuze s knihovníky o preferencích jejich uživatelů a debata o využívání knihovního fondu. V rámci rozhovoru jsou ze strany metodika využívány celostátní doporučení a statistické ukazatele o výpůjční činnosti knihoven v minulých letech. MKP se touto cestou snaží působením na zaměstnance a zřizovatele knihoven zvýšit na obsluhovaných knihovnách vědomí potřeby průběžné aktualizace fondů.

6. Pomoc při automatizaci místních veřejných knihoven

V minulosti pomáhala MKP místním knihovnám při automatizaci zapůjčením IT techniky zakoupené z rozpočtů na regionální funkce. Tato zařízení pochopitelně zastarávají a jsou z místních knihoven postupně vracena zpět do MKP, nicméně stále je několik PC, monitorů, tiskáren a především čteček čipových karet z majetku MKP v místních knihovnách využíváno.

Místní veřejné knihovny s profesionálními pracovníky mají všechny zavedeny služby přes automatizovaný knihovní systém. Neautomatizované zůstávají jen některé nejmenší knihovny s dobrovolnými pracovníky.

Metodik MKP poskytuje knihovnám v oblasti automatizace konzultace o vhodnosti řešení pro konkrétní knihovnu. Jedná se především o jednotlivých modulech knihovních systémů, případně doporučení v oblasti vybavení dalšími IT zařízeními. Současně vysvětluje přínosy automatizace především pro uživatele knihoven z řad obyvatel Prahy. Téma automatizovaných knihovních systémů získalo v roce 2016 na aktuálnosti rozšířením nabídky ze strany softwarových firem.

Modernizace místní knihovny Praha Březiněves

Nejviditelnějším bodem výkonu regionálních funkcí v kraji Praha v roce 2016 byla revitalizace místní knihovny v Praze Březiněvsi. Úřad městské části se rozhodl zmodernizovat provozovanou knihovnu a přiblížit ji aktuálním trendům veřejných knihovnických a informačních služeb. Městská část uhradila nové vybavení interiéru. Za konzultační i osobní pomoci metodika a Odboru správy knihovních fondů Městské knihovny v Praze došlo k výrazné aktualizaci knihovního fondu, včetně provedení revize fondu, a k zavedení automatizovaného knihovního systému.

Místní knihovna Praha Březiněves se stala během roku 2016 moderní knihovnou nabízející jen žádaný a aktuální fond, včetně deskových her a nahrávek mluveného slova na CD. Knihovna začala sloužit k setkávání obyvatel a kromě běžných výpůjčních služeb od konce roku 2016 poskytuje i vzdělávací akce pro místní mateřskou školu.

Projekt Metropolitní knihovna

Knihovny v Praze mají různé zřizovatele. MKP používá jiný automatizovaný knihovnický systém než knihovny městských částí. Jejich fondy a evidence výpůjček i čtenářů jsou striktně odděleny. Nicméně poskytují své služby v jednom městě a jejich uživatelské skupiny se do značné míry

prolínají. Projekt Metropolitní knihovna se snaží obyvatelům Prahy usnadnit využívání služeb napříč různými knihovnami.

V roce 2016 pokračovala spolupráce čtyř pražských knihoven v rámci tohoto projektu. Zapojené knihovny (MKP a knihovny v městských částech Kbely, Řepy a Zličín) navzájem umožňovaly vrácení výpůjček z těchto knihoven. Programování a údržba potřebného softwaru pro tuto službu jsou stejně jako následné převozy vrácených dokumentů plně v režii Městské knihovny v Praze. Během roku 2016 bylo v rámci projektu Metropolitní knihovna vráceno několik tisíc výpůjček. Obyvatelé mohli vrátit v nejbližší knihovně a neztráceli čas cestováním do jiné knihovny.

Finanční a personální zajištění výkonu regionálních funkcí Městské knihovny v Praze

Na výkon regionálních funkcí v roce 2016, podobně jako v minulých letech, obdržela MKP prostředky z rozpočtu hlavního města Prahy. Dotace je součástí neinvestičního příspěvku do rozpočtu MKP. Každoročně je na poskytování podpory knihovnám v kraji Praha alokována částka přesahující dva miliony korun. V roce 2016 činily celkové náklady 2 072 944,- Kč (Příloha č 1).

Na zajištění výkonu regionálních funkcí se v první řadě podílí pracovník Oddělení metodiky služeb v roli krajského metodika a pracovník Oddělení mobilních služeb, který má na starosti výměnné soubory. Kromě nich poskytují pomoc a konzultace i jiní zaměstnanci, kteří jsou podle svého profesního zaměření případně žádáni o pomoc či konzultaci.

Zpracoval: Bc. Jan Stejskal, Oddělení metodiky služeb

V Praze dne: 28. 2. 2017

RNDr. Tomáš Řehák

ředitel Městské knihovny v Praze

Seznam zkratk:

IT – informační technologie

KULT 12-01 – roční výkaz o veřejné knihovně pro potřeby statistiky Ministerstva kultury

MKP – Městská knihovna v Praze

NIPOS - Národní informační a poradenské středisko pro kulturu

Přílohy:

1. Statistický výkaz výkonu a financování regionálních funkcí za rok 2016
2. Adresář místních veřejných (základních) knihoven na území Kraje Praha